

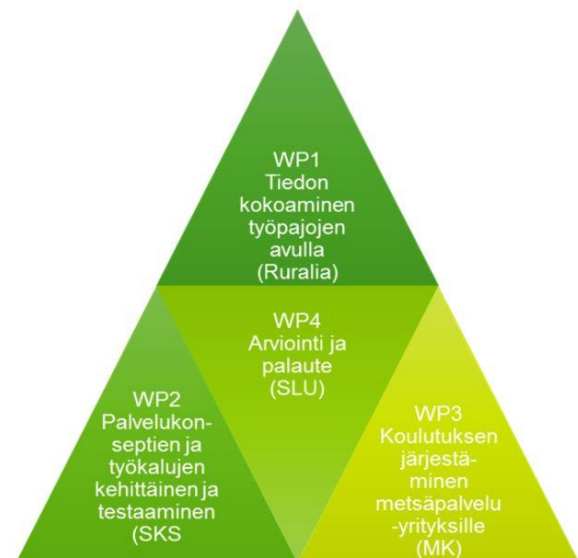
Enemmän metsästä: Uutiskirje

Oppimisprosessien kehittäminen - syksy 2021

Enemmän metsästä -hankkeen tavoitteena on ollut selvittää edellytyksiä uudenlaisten metsäpalveluiden kehitykselle, mikä voisi houkutella laajempaa joukkoa metsänomistajia, ja siten lisätä sellaisten yritysten kannattavuutta ja kilpailukykyä, jotka toimivat tai haluavat toimia metsäpalvelumarkkinoilla. Arviointi ja palaute ovat olleet olennaisena osana hanketta, ja tavoitteena on ollut edistää oppimisprosesseja projektin sisällä ja sen ulkopuolella. Tässä uutiskirjeessä on nostettu esille näkökulmia ja konkreettisia esimerkkejä oppimisen, reflektoinnin ja prosessilähtöisen lähestymistavan yhdistämisestä sekä pohdintoja hankkeen keskeisimmistä opeista liittyen haasteisiin ja oppeihin, joita hankkeesta on saatu.

Oppimisen suunnittelu

Hankkeen lähtökohtana on ollut se, että tietoa syntyy eri toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa. Prosessin näkökulmasta taustalla on ollut ajatus, että arviointi ja palaute ovat olennainen osa tätä tiedon yhteisluomista, sekä sisäisesti hankekumppaneiden kanssa että suhteessa ulkoisiin toimijoihin. Arvioinnin ja palautteen voidaan ajatella johtavan syvällisen pohdiskelun herättämiseen, mikä puolestaan on tärkeä työkalu muutosprosessien käynnistämässä niin toiminnallisten projektitavoitteiden saavuttamiseksi kuin oppimisen tukemiseksi laajemmalla tasolla.

Kuva 1. Esimerkki siitä, kuinka arviointi ja palaute ovat osa Enemmän metsästä -hankkeen kaikkia "työpaketteja" (WP), ja jokaisessa työpaketissa on oma vastuuprojektikumppani.

Tämä oppimisen ja reflektoinnin välisen yhteyden huomioiva lähestymistapa vaikutti hankkeen suunnitteluun ja edellytti jatkuvaa tiedon vaihtoa hankekumppaneiden välillä uusien oivallusten ja kokemusten kehittyessä. Konkreettinen esimerkki tästä on, kuinka työpaketti 1:n aikana pidetyissä työpajoissa toimijoiden kanssa tunnistettiin tarpeita ja mahdollisuuksia uusille palvelukonsepteille. Näistä konsepteista valittiin muutama, joita testattiin ja kehitettiin sitten työpaketti 2:n aikana pilottitutkimusten muodossa. Näin haluttiin tehdä sen sijaan, että tutkijoista ja ammattilaisista muodostuva projektiryhmä olisi

yksin määrittänyt, mitä tarpeita ja ideoita tulisi testata ja kehittää.

Laajojen asiayhteyksien huomiointi

Enemmän metsästä -hanke on tehnyt rajat ylittävää palvelumarkkinoiden tutkimusta Ruotsissa ja Suomessa. Vaikka yhtäläisyyksiä on monia, myös eroja on havaittavissa metsänhoidon käytänteissä esimerkiksi lainsäädännön, verotuksen ja neuvontajärjestelmien osalta. Rajat ylittävässä yhteistyössä eroavaisuudet sen sijaan ovat ensisijainen liikkeellepaneva voima, jotta voidaan löytää uusia tapoja sekä nostaa esiin käytännön vaihtoehtoja ja hyviä esimerkkejä. Tämän tukemiseksi hankkeen työryhmä koostui yhdistelmästä erilaisia tutkijoita ja toimijoita, kuten metsäntutkijoita, maaseudun tutkimuslaitoksia, metsänhoidon viranomaisia ja neuvoja, joiden tehtävänä on toteuttaa Ruotsin ja Suomen metsäpolitiikkaa. Tämä auttoi laadun ja oppimisen varmistamisessa koko prosessin ajan.

Tiedonvaihtoa hankekumppaneiden ja osallistujien, kuten tutkijoiden, metsänomistajien, neuvojen, palveluntarjoajien ja urakoitsijoiden välillä, on kartoitettu systemaattisesti (määrällisesti ja laadullisesti) kyselyjen, haastattelujen ja keskustelufoorumien analyysien avulla. Tunnistetuissa ongelmissa ja ehdotetuissa ratkaisuissa voi kuitenkin olla eroja, ei pelkästään asiayhteyden suhteen, vaan myös ongelman muotoilun suhteen.

Ongelmamuotoilu keskipisteenä

Metsäalan palvelumarkkinoiden kehitysmahdollisuuksia uhkaavat ongelmat tai rajoitukset on tunnistettava ja niitä on analysoitava kriittisesti. Usein todetaan, että ongelmana on metsänomistajien tietämättömyys ja sitoutumattomuus. Vakiintuneiden toimijoiden mukaan kyseessä voi olla tietämyksen puute olemassa olevasta tarjonnasta tai puute oikeanlaisesta tiedosta, joka voisi saada aikaan sellaista tarjontaa, jota metsänomistajat "todella" tarvitsevat. Pääpaino on siten asetettu markkinoiden kysynnälle. Kun ongelma määritellään tällä tavalla, ratkaisuna on tarjota metsänomistajille lisää koulutusta ja muita toimenpiteitä tietämyksen lisäämiseksi, ja kysynnän ohjaamiseksi.

Ongelmia voidaan kuitenkin aina tarkastella useasta näkökulmasta. Oppimisen edistämiseksi hanke on saanut inspiraatiota Mikä on ongelma (What is the

Problem) -menetelmästä. Tämän kriittisen tavon pohtia ongelmia esitteli ensimmäisenä politologi Carol Lee Bacchi. Tässä arviointimenetelmässä esitettävät keskeiset kysymykset ovat: Miten ongelma muotoillaan? Mikä perusoletus on tämän ongelman muotoilun taustalla? Mitä vaikutuksia on tällä tavalla kuvata ongelma? Mitä jää ongelmattomaksi? Miltä ratkaisut näyttäisivät, jos ongelman muotoilisi toisin? Nämä kriittiset kysymykset voivat tuoda esille ja haastaa taustalla olevia valtasuhteita ja ennakkokäsityksiä, jotka vaikuttavat ongelman muotoiluun ja siten myös ratkaisuihin. Edellä esitetyssä esimerkissä ongelma muotoiltiin niin, että metsänomistajien tietämättömyys on este metsäpalvelumarkkinoiden kehitykselle. Vaihtoehtoinen ongelmanmuotoilu voisi olla se, että pelkästään perinteisiin puuntuotannon toimintoihin perustuva liian kapea tarjonta tai palvelukonseptin ymmärtämisen puute voivat olla kehityksen esteenä.

Oikeat arviointimenetelmät

Palautteen ja oppimisen kokonaisuuden lisäksi eri toimintoja varten on kehitetty konkreettisempia arviointimenetelmiä. Niiden tarkoituksena on ollut toiminnoista saatujen palautteiden myötä helpottaa toimijoiden oppimista hankkeen seuraavissa osissa. Esimerkiksi WP2:ssa pidettyjen opintopiirien (digitaalinen ja fyysinen) opit ja näkemykset toimivat taustana ja oppaana WP 3:n koulutusten suunnittelulle. Näin voidaan vastata metsäneuvojan taitojen kehittämisen tarpeisiin, joiden taustalla on metsänomistajien päätöksenteon psykologisten ja emotionaalisten perusteiden parempi ymmärtäminen.

WP 2:n pilottitutkimuksissa testattujen ja kehitettyjen palvelukonseptien ja työkalujen pohjalta WP 3 suunnitteli ja toteutti erilaisia osaamista lisääviä koulutuksia, jotka oli suunnattu ensisijaisesti metsäalan palveluntarjoajille, mutta myös neuvojille ja virkamiehille. Koulutuksia toteutettiin eri muodoissa, kuten työkaluina ja käsikirjoina palveluntarjoajille sekä webinaareina ja luentoina tietyistä aiheista. Arvioitaessa näitä koulutustoimia ja niiden yhteyttä aikaisemmissa työpaketeissa tunnistettuihin tarpeisiin (ks. kuva yllä) ja tuloksiin, oli tarpeen tarkastella, mitkä kohde-ryhmät osallistuivat. Jokaisen toimijan

sitoutuminen vaikutti koulutuksen ja sen tulosten muotoiluun.

Covid19-pandemian vuoksi monet koulutukset toteutettiin webinaareina, ja niitä arvioitiin osallistujille jälkikäteen lähetettyjen lyhyiden kyselylomakkeiden avulla. Kyselylomakkeissa oli kysymyksiä osallistujien sukupuolesta, eturyhmistä sekä erilaisia väittämiä liittyen siihen, miten osallistuja koki webinaarin. Vaikka monissa webinaareista oli hyvin osallistujia ja ne herättivät mielenkiintoisia keskusteluita, vain harvat käyttivät tilaisuuden antaa palautetta projektista näiden palautekyselyiden kautta. Tulkintamme mukaan ihmiset usein aliarvioivat palautteen arvon prosessissa, jossa oppiminen on keskiössä. Hankkeen työryhmässä tehtiin myös omia arviointeja ja seuranta, joissa tarkastelimme toimenpiteisiin osallistumista, sitoutumisastetta yms. Webinaarien vaihtelevien ja joskus varsin erityisten aiheiden johdosta projektin tärkeimmät opit liittyivät yleisemmin kaksikielisten webinaarien järjestämiseen. Esimerkiksi metsätaloustalasioista puhuminen vieraalla kielellä ei ollut useinkaan tuttua, minkä vuoksi olisi tärkeää mahdollistaa kysymysten esittäminen osallistujien omalla äidinkielellä. Demokratista näkökulmaa, jossa etäisyydet ja muut matkustamiseen tarvittavat resurssit eivät vaikuta osallistumiseen, voidaan myös pitää keskeisenä webinaareja järjestettäessä. Huolimatta siitä, että projektin alussa osattiin odottaa fyysisiä, resursseihin liittyviä ja kielellisiä haasteita, lopulta nämä haasteet olivat odotettua suurempia.

Oppiminen lisää yhdenvertaisuutta

Yhdenvertaisuus on ollut johdonmukaisesti keskeinen osa hanketta. Metsäasioissa yhdenvertaisuus voidaan nähdä lähinnä suhteellisen kapeana normina liittyen siihen, kenen oletetaan osaavan tai olevan kiinnostunut metsistä ja metsiin liittyvistä palveluista. Näiden normien esiin nostamisessa ja tarkastelussa voidaan soveltaa esimerkiksi edellä kuvattua ajattelutapaa ongelmanmuodostamisesta etenkin, kun mietitään, miten tiettyjä toimintoja suunnitellaan ja toteutetaan sekä arvioidaan.

Yhdenvertaisuusnäkökulma on johtanut kahden konkreettiseen oppiin hankkeessa. Ensimmäkin on tunnistettava tavoiteltu

kohderyhmä sekä strategiat tämän ryhmän saavuttamiseksi. Tämä vaikuttaa menetelmiin, paikkoihin ja kanaviin, joita käytetään osallistujien tavoittamiseen ja sitouttamiseen. On tärkeää pitää mielessä, että sukupuoli- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat ovat yleensä muutakin kuin puhtaasti määrällisiä mittareita (esimerkiksi kuinka monta miestä ja naista osallistui). Sen sijaan tulisi tarkastella, miten esimerkiksi sukupuoli vaikuttaa muihin näkökulmiin, kuten mahdollisuuteen osallistua tai oikeanlaisten resurssien saatavuuteen. Metsänomistajia tavoitettaessa on esimerkiksi havaittu, että miesten ja naisten metsänomistajuudessa on eroja sukupuolinnormeihin perustuen sekä liittyen sellaisiin asioihin, kuten etäisyys metsäkiinteistöön, metsäkiinteistön koko, odotukset metsäosaamisesta ja metsänomistajuudesta jne. Tämä korostaa nykytilanteessa sosiaalisen ja kulttuurisen ymmärtämisen tärkeyttä, jotta voidaan esittää asiaankuuluvia kysymyksiä.

Toiseksi jokaisen toimenpiteen tai tässä tapauksessa koulutuksen toteutusta on arvioitava saavutettavuuden kannalta. Metsänomistajille suunnattuun toimintaan osallistuneet ovat kautta aikojen olleet pitkälti "perinteisiä metsänomistajia" eli ryhmää, joka on normin mukainen, ja jolla on tapana osallistua vastaaviin tapahtumiin. Laajemman kohderyhmän houkuttelemiseksi kriittisiä kysymyksiä osallistumisen ehdoista ja sisällöstä on esitettävä entistä enemmän. Esimerkkejä tällaisista kysymyksistä voivat olla: Miten koulutus tapahtui, miten osallistujat kutsuttiin, mitä tietoa, tietämystä ja ennako-osaamista vaaditaan, jotta tapahtuma olisi kaikkien saatavilla? Mitä vaaditaan, että jokainen osallistuja tuntee olonsa täysin mukavaksi osallistua ja mitkä ovat mahdolliset toteutuksen esteet ja haasteet, jotka ovat saattaneet vaikuttaa tulokseen? Toteutusta ja tuloksia kartoittamalla ja refleктоimalla on mahdollisuus oppia ja pitkällä aikavälillä saavuttaa entistä yhdenvertaisempaa toimintaa tulevaisuudessa.

Rajat ylittävä toiminta ja globaali pandemia

Kaikki hankkeet kohtaavat haasteita, ja Enemmän metsästä -hankkeen rajat ylittävä yhteistyö on joutunut koetukselle maailmaa kohdanneen pandemian myötä. Hankkeessa on

pyrityt rakentamaan uusia kontakteja ja sidosryhmäverkostoja niin paikallisesti kuin koko Botnia-Atlantican alueella metsäviranomaisien, tutkimuslaitosten, metsänomistajien ja metsäpalveluyritysten välille. Yksi tärkeimmistä tavoitteista hankkeen alkaessa oli kehittää rajat ylittävää dialogia, tiedon vaihtoa ja vuorovaikutusta yhteisen oppimisen edistämiseksi alueen metsäalan palvelumarkkinoilla. Arvioitaessa näitä toimenpiteitä on mahdotonta jättää huomioimatta, sitä miten erilaiset olosuhteet vallitsivat hankkeen suunnitteluhetkellä sekä suunniteltuja toimia toteutettaessa Covid19-pandemian keskellä.

Haasteellisessa tilanteessa prosessilähtöisestä oppimisesta oli kuitenkin etua. Covid19-pandemian vuoksi mahdollisuudet rajat ylittävään toimintaan kuten fyysiseen matkustamiseen ja tapaamisiin olivat hyvin rajalliset ja suunnitellut toiminnot muutettiin sen sijaan esimerkiksi digitaalisiksi webinaareiksi, joissa oli esiintyjä ja osallistujia Ruotsista ja Suomesta. Webinaareista ja myöhemmin kaikille osallistujille lähetetyistä palautekyselyistä kävi ilmi, että arviot olivat yleensä myönteisiä. Samalla kuitenkin verkkotapahtumat ja se, että niiden pääkieli oli englanti, vaikuttivat ajoittain vähäiseen sitoutumiseen. Varsinkin projektin lopussa verkkotapahtumia oli runsaasti ja osallistujien houkuttelemisessa oli vaikeuksia, joten suunniteltua verkkotapahtumien sarjan toteuttamista hankkeen tulosten ja oppien jakamiseksi jouduttiin harkitsemaan uudelleen. Sen sijaan hankkeen tulosten viestimiseksi päätettiin tuottaa enemmän kirjallista materiaalia, joka voi olla saatavilla pidemmän aikaa. Tämä on esimerkki siitä, kuinka prosessin aikana tapahtunut oppiminen on jatkuvasti vaikuttanut hankkeen johtamiseen.

Oppimisen rajat

Toinen hankkeen haasteisiin liittyvä oppitunti on ollut se, että yhteensovitetaan tulevaisuuteen katsovaa ja visionääristä kunnianhimoa hankkeen käytännöllisen ja soveltavan sisällön kanssa. Tutkimushanke, jonka tavoitteena on selvittää, miten palvelumarkkinoita voidaan muotoilla tulevaisuudessa, on toisinaan abstrakti riippumatta käytännön esimerkeistä ja soveltamisen määrästä. Kun hankkeiden sitouttamis- ja osallistamiskykyä on arvioitu jälkikäteen, haasteena on selvästi ollut se, miten voidaan säilyttää eteenpäin pyrkivä ja joskus käsitteellinen kunnianhimo, jonka tavoite on haastaa metsäpalvelumarkkinoiden nykyiset olosuhteet. Hankkeen toiminnassa, kuten webinaareissa, koulutuksissa tai loppuseminaarissa, johon hankkeen osallistujia ja muita kiinnostuneita toimijoita kutsuttiin, kävi selväksi, että eniten keskustelua herättäneet aiheet olivat hankkeen käytännönläheiset, konkreettisemmat aiheet, kuten esimerkiksi miten luodaan koivun mahlan tuotantoon tai droneihin perustuva liiketoimintamalli. Käsitteellisemmät kysymykset, kuten tulevaisuuden palvelumarkkinat tai haasteet, jotka mahdollisesti muodostavat esteen halutulle kehitykselle, näyttävät olevan vaikeampia aiheita sitoutua.

Muutoksen oppiminen

Yhteenvetona koko arviointiprosesseista voidaan todeta, että tietoinen reflektio on edellytys oppimiselle ja se johtaa parempaan ymmärrykseen tuloksista ja lopputuoksista. Mahdollisuus toteuttaa saatuja kokemuksia prosessin myöhemmissä vaiheissa sekä tuotun tiedon hyödyntäminen ovat olleet keskeisessä osassa siinä, että on voitu tarkastella metsäpalvelumarkkinoiden ja sen toimijoiden nykytilannetta ja tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Opi lisää ja seuraa hanketta sosiaalisessa mediassa tai:
www.slu.se/rikareskog

EUROOPAN UNIONI

Interreg
Botnia-Atlantica
Euroopan aluekehitysrahasto

Enemmän metsästä
Asiakaslähtöisiä palveluita metsänomistajille